

élményszerű ismeret történelmi fogalommá. Mert nemcsak hősöknek kellett itt teremtniük a Duna-tájon a történelmi idők szelében, hanem az egyszerű embereknek, pásztoroknak, kézműveseknek is kivételes életkörülmény jutott, nemcsak a kardnak, az észnek is élesnek kellett lennie; a vértől a hit páncélzata is erősebbnek, hatékonyabbnak bizonyult néha. S innen nézve már szinte összemosódik a földön küzdő ember realitása és a mondai világ tágassága. A mondatgyűjteményhez irodalomjegyzék is tartozik, mely eligazítja az érdeklődő olvasókat felkeltett kíváncsiságuk, egyéni búvárkodásuk további kiegészítésében.

Az utolsó pillanatban adhatjuk az ifjúság kezébe a feddhetetlen magyar példaképek, neves személyiségek tetteiről szóló történeteket, az eredeti forrásokban még meglévő, természetes isteni gondviselés kivételes kegyelmét, amely bátorsághoz, hősies és egyszerű hazaszeretethez egyaránt nélkülözhetetlen, sőt a túlélési esélyt szolgálja minden magyarnak, minden körülmények között. *(Móra Könyvkiadó, 1993.)*

DR. DOMONKOS JÁNOS
Fővárosi Iskolászanatórium
Budapest

Kovács Károly: Helytörténeti dolgozatok Poroszló község néprajzi hagyományaiból

A magyar népi tradíció mélyen az európai hagyományrendbe ágyazódik. Az egyezéseket a hagyományok sokszor közös alapjai magyarázzák. Poroszló község történeti-néprajzi-művelődési krónikája is társadalmi életének több évtizedre visszatekintő feltérképezése. Nagy szerep jut a szülő- és lakóhelyhez, a tájhoz kötődés, az azonosságtudatban a helytörténetnek. A megírás indítéka esetünkben is, hogy a szerző az önbecsülés és az önismeret növelése céljából a kortársak és az utódok okulására megőrökíti a helység múltját. Műve időtálló értékű, mert eredményei túlmutatnak a helyi jelentőségen. Tanulságul, például, adalékul szolgálnak nemzeti és egyetemes összegzések számára is.

A helytörténetírásnak ellentmondása lehet, hogy bár a helybeli lakosok, akikhez elsősorban szól, és akiknek az elődeit állítja a vizsgálódás középpontjába, szívesen megvásárolják, népszerű olvasmányként forgatják, és nemzedékek hagyományozzák tovább, mégis a munka ritkábban válik szélesebb körben ismertté. Néha még az érdeklődő szakemberek figyelmét is elkerüli. Könyvismertetésünk éppen az ismeretlenség falán szeretne rést ütni, hiszen egy ilyen forrásokon alapuló, dokumentatív jellegű, olvasmányos stílusban írt tanulmánykötet a történeti kutatás számára is fontos mű.

Kovács Károly kötete remekül rendezett anyagot, tömör, információgazdag, mégis színes ismertetések tartalmaz: miközben a múltat vallatja, az önnön személyes élettörténetét is megvallja. Poroszló hagyományairól szólna, saját portréját is megrajzolja. Végtelen humánummal telítve a magyar helytörténeti irodalom érdemes darabja, hisz Magyarország magyarjainak életvitelét, régebbi népszokásait, múltbéli, töredékekben megmaradt emlékeit gyűjtötte össze, hogy számadást készítsen az örökségről, melyek kitörölhetetlenül tovább élnek még a vallási ünnepek helyi motívumrendszerében is. A könyv a Poroszlóval ismerkedőknek kalauz, ismerőseinek-lakóinak pedig történelmi rendszertan.

Poroszló község Heves megyében, a Debrecen-Füzesabony vasútvonal mellett a Tisza jobb partján, a folyótól 6 kilométerre fekszik. Története visszanyúlik a honfoglalásig. 1209-ben már bencés apátság volt a faluban. 1262-ben vendégül látták az esztergomi és kalocsai érseket, a váci püspököt, akik IV. Béla király és fia, István ifjabb király országrészeinek viszonyait szabályozták.

Jelenlegi református temploma 1790–93 között épült, míg a római katolikus 1797-ben. Egyébként a könyv külön fejezete nyújt szemelvényeket a poroszlói református egyházközség

négy évszázados történetéből. A vallásos szokásvilág és hitéleti kultúra mellett olyan népismereti témaköröket mutat be szakavatottan a kötet szerzője, mint a népszokások poroszlói változásai; a kisbirtokos parasztság története és a paraszti kisipar. Így bizonyos paraszti csoportokat közvetlen közletről mutatva tudja érzékelteni, hogy milyen életformába illeszkednek be.

Tanulmányai a tárgyi és szellemi folklór olyan elemeit faggatják, amelyek eddig csak szórványokban tártak fel, részeredményként, vagy éppen elkerülték a kutatók figyelmét. Hiteles adaokzlói révén a naptári év vallásos ünnepeihez vagy a munkához kapcsolódó – talán évezredes – népszokások üzeneteit, motívumait közvetíti. Középkori hagyományaink maradványainak továbbélését mutatja be az emberi élet egyes időszakaihoz kötődve: a születés-keresztelés; konfirmáció-elsőáldozás; katonai sorozás; párválasztás-lakodalom; a halál-temetés helyi hagyányaiban.

Az egyesületek, intézmények megalakulásának és tevékenységének bemutatását az egykori vezetőségi beszámolók, jegyzőkönyvek és más archív dokumentumok alapján végzi el. Az ifjúsági egyesületek, közöttük az Anonymus Cserkészcsapat keretei között a magyar fiatalság olyan jellemvonásokat tanulhatott meg, mint a hazaszeretet, bajtársiaság, hűség, áldozatvállalás, az adott szó betartása, őszinte és tiszta beszéd. Mellettük a gazdasági és más egyesületek szervezésében lezajlott helyi kulturális események keresztmetszetét is megrajzolja. Témaköréi a felvázolt korszakok legfontosabb és közéleti problémái közé tartoztak.

A kötet tartalmánál és jellegénél fogva esztétikai értékrendű-szellemiségű, több műfajú, hihetetlen színgazdagságú, maradandó alkotás. Tanulmányai, dolgozatainak színessége és olvasmányossága nemcsak a szerző kulturális szemléletmődjából és stílusának csaknem az esszé műfajra jellemző közvetlenségéből és személyességéből adódik, hanem abból is, hogy Kovács Károly szerteágazó, többszű vizsgálódásaiban több területre kitér.

A zárófejezet a szerző visszaemlékezéseit összegzi az 1942–43-as Don-menti harci eseményekről. A frontvonalon is bebizonyosodott, hogy a cserkészismeretekkel és -lelkiséggel rendelkező magyar honvéd a harctéren is jobban megállta a helyét.

Tanulmányainak hozadéka ugyancsak a személyes-szubjektív, első kézből nyújtott tájékoztató bemutatás. Írásait kapcsolatba hozza a nyelvészet, a filozófia-vallástörténet, az irodalom, a szellemi történet, a társadalomtudományok, sőt még a politika bizonyos aspektusai: a néprajzi kutatásai során felmerülő tényeivel és sajátos struktúráival. Így terjednek ki vizsgálódásai a néprajzzal rokon tudományterületekre, a különböző kultúrkörökre.

A név- és földrajzi mutatókkal, fekete-fehér fotókkal kiegészített kötet didaktikus felépítésű, közérthetően fogalmazott, egészséges történelemszemléletű, korabeli forrásokra bőségesen támaszkodó munka: elsősorban a fiatalok hasznos olvasmánya, de a néprajz újabb útjai iránt érdeklődőknek is ajánlható, de jól használható a középiskolai történelemtanításban is.

Kiadta: Poroszló Község Önkormányzata, 1994. 230 oldal.

Kiadja a Módszertani Közlemények Baráti Társasága

Felelős kiadó: Dr. Siposné dr. Kedves Éva

Kiadóhivatal: 6725 Szeged, Hattyas sor 10.

Szerkesztőség: 6725 Szeged, Hattyas sor 10. Telefon: 62/310-051

Évente 5 alkalommal jelenik meg. Évi előfizetési díja: 200 Ft.

A címlapot tervezte: Fischer Ernő

Megjelent: 4000 példányban.

CORRECT Kft. Szeged

Felelős vezető: Duba Tamás ügyvezető

ISSN: 1219-06-08